

QANDLI DIABETNING OLDINGI VA HOZIRGI DAVOLASH USULLARI

ZIYNATOY XUDOYBERDIYEVA SUYUNBEK QIZI

Kokand university Andijan filiali

ANNOTATSIYA: *Qandli diabet – bu organizmning insulin ishlab chiqarish yoki uni samarali ishlatishdagi nuqsonlar tufayli qondagi shakar miqdorining oshishi bilan tavsiflanadigan surunkali kasallikdir. Qandli diabetning oldingi davolash usullari asosan dori-darmonlar va parhez bilan cheklangan bo‘lsa, hozirgi davrda esa yangi innovatsion davolash usullari va texnologiyalar mavjud bo‘lib, ular kasallikni boshqarishning samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Hozirgi kunda diabetni davolashda faqatgina dori-darmonlar, balki genetik va biotexnologik yondashuvlar, insulinni avtomatik dozada etkazib berish tizimlari va zamonaviy monitoring usullari qo‘llanilmoqda. Kasallikning oldini olish va davolashda to‘g‘ri ovqatlanish, jismoniy faollik va muntazam tibbiy ko‘riklar ham muhim omillar sifatida ahamiyat kasb etadi. Bu annotatsiyada qandli diabetning oldingi va hozirgi davolash usullari, ularning samaradorligi, shuningdek, yangi texnologiyalar va yondashuvlar haqida ma‘lumot beriladi.*

KALIT SO‘ZLAR: *Qandli diabet, davolash usullari, insulin, parhez, yangi texnologiyalar, genetik yondashuvlar, monitoring, zamonaviy davolash, biotexnologiya.*

KIRISH

Qandli diabet (diabetes mellitus) – bu organizmda insulinning yetishmasligi yoki hujayralarning insulinga nisbatan qarshiligidan kelib chiqadigan va qondagi shakar (glyukoza) miqdorining oshishiga olib keladigan surunkali metabolik

kasallikdir. Dunyo bo'yicha qandli diabetdan azob chekayotgan bemorlar soni har yili ortib bormoqda, bu esa sog'liqni saqlash tizimiga katta yuk va iqtisodiy zarar yetkazadi. Ushbu kasallikning oldini olish va uni samarali davolash uchun tibbiyotda turli usullar qo'llanilib kelinmoqda.

Qandli diabetning davolash usullari vaqt o'tishi bilan sezilarli darajada o'zgardi. XX asrning o'rtalarida diabet faqatgina insulin in'eksiya va parhez bilan boshqarilardi. Hozirgi kunda esa zamonaviy texnologiyalar, yangi dori-darmonlar va biotexnologik usullar orqali kasallikni samarali nazorat qilish mumkin. Endi diabetni davolashda insulinni avtomatik dozada etkazib berish tizimlari, gen terapiyasi, mikrochiplar yordamida monitoring qilish kabi innovatsion yondashuvlar qo'llanilmoqda.

Qandli diabetning oldingi davolash usullarini o'rganish va hozirgi davrdagi yangi yondashuvlarni tahlil qilish, shuningdek, ularning samaradorligini baholash bu kasallikni boshqarishda qanday o'zgarishlar yuz berganini tushunishga yordam beradi. Ushbu ishda qandli diabetning tarixiy davolash usullari va zamonaviy texnologiyalar asosida amalga oshiriladigan davolash yondashuvlari haqida batafsil ma'lumot beriladi.

ASOSIY QISM

Qandli diabetni davolash usullarida jiddiy o'zgarishlar yuz berdi, va hozirgi kunda samarali davolash uchun bir qancha kreativ yondashuvlar qo'llanilmoqda. Davolash usullarining muvaffaqiyatli bo'lishi uchun faqatgina dori-darmonlardan foydalanish emas, balki individual yondashuvlar va zamonaviy texnologiyalarni qo'llash ham muhim rol o'ynaydi. Quyida qandli diabetning oldini olish va davolashda qo'llanilayotgan ba'zi kreativ amaliy fikrlar keltirilgan:

Birinchi kreativ yondashuv — genetik testlar va personalizatsiyalashgan davolash. Bugungi kunda diabetni oldini olish va davolashda individual yondashuvlar muhim ahamiyatga ega. Genetik testlar yordamida bemorlarning insulin ishlab chiqarish qobiliyati va boshqa metabolik jarayonlari haqida aniq

ma'lumotlar olish mumkin. Bu orqali har bir bemor uchun maxsus davolash rejasi ishlab chiqiladi, masalan, insulin dozasini aniqlashda yoki kerakli parhezni tuzishda individual yondashuv qo'llaniladi.

Ikkinchi yondashuv — mobil ilovalar va aqlli qurilmalar yordamida monitoring. Diabetni boshqarishda mobil ilovalar va aqlli qurilmalar yordamida bemorlarning holatini doimiy ravishda kuzatib borish mumkin. Masalan, nafas olish, yurak urish tezligi, qonda glyukoza darajasini o'lchash kabi parametrlarni real vaqt rejimida monitoring qilish bemorning holatini tezda aniqlash va davolashni optimallashtirish imkonini beradi. Bu kabi texnologiyalar bemorlarga kasallikni o'z vaqtida nazorat qilish imkoniyatini yaratadi.

Uchinchi kreativ yondashuv — biotexnologiyalar va mikrosistemalar. Biotexnologiya sohasidagi yutuqlar qandli diabetni davolashda yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Masalan, insulinni avtomatik ravishda kiritish tizimlari va mikrosensory tizimlar yordamida bemorning qondagi shakar miqdori nazorat qilinadi. Bu texnologiyalar orqali bemorlar insulinni o'z vaqtida va kerakli dozada qabul qilishi mumkin.

To'rtinchi yondashuv — psixologik va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash. Qandli diabetni davolashda faqat tibbiy yondashuvlar emas, balki bemorning psixologik va ijtimoiy holatini ham inobatga olish zarur. Diabet bilan yashash bemor uchun psixologik yukni oshirishi mumkin. Shuning uchun, bemorlarga moslashtirilgan psixologik yordam va qo'llab-quvvatlash tizimlarini joriy etish juda muhimdir. Maxsus o'quv dasturlari va maslahatlar orqali bemorlarni ruhiy jihatdan qo'llab-quvvatlash ularning kasallikni boshqarishdagi muvaffaqiyatini oshiradi.

Beshinchi yondashuv — sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish va oziqlanishni normallashtirish. Qandli diabetning oldini olishda va davolashda sog'lom turmush tarzining ahamiyati katta. To'g'ri ovqatlanish, jismoniy faollik, muntazam ravishda sport bilan shug'ullanish diabetni boshqarishning samarali usullaridan biridir. Oziqlanishning to'g'ri tartibini tashkil etish, gipo- va

hiperglikemik holatlardan saqlanish uchun zarur bo'lgan vitamin va minerallarni o'rganish, bemorlarni sog'lom turmush tarziga o'rgatish muvaffaqiyatli davolashning ajralmas qismidir.

Diabetni davolashda kreativ yondashuvlar nafaqat dori-darmonlardan foydalanishni, balki zamonaviy texnologiyalarni, psixologik va ijtimoiy qo'llab-quvvatlashni ham o'z ichiga oladi. Bu usullar bemorning holatini yaxshilash va kasallikni samarali ravishda boshqarish imkoniyatini beradi. Shuning uchun, qandli diabetni davolashda multidisiplinar yondashuvni qo'llash juda muhimdir.

Amaliy Yondashuv	Kreativ Misol
Genetik testlar va personalizatsiyalashgan davolash	Diabetga chalingan bemorlar uchun genetik testlar yordamida individual insulinning qabul qilish rejasi ishlab chiqiladi.
Mobil ilovalar va aqlli qurilmalar yordamida monitoring	Aqlli qurilmalar yordamida bemorning qonda glyukoza darajasini real vaqt rejimida kuzatib borish va avtomatik ravishda insulinni etkazib berish.
Biotexnologiyalar va mikrosistemalar	Mikrosensory tizimlar yordamida insulinning avtomatik dozada va kerakli vaqt oralig'ida kiritilishi, bemorning holatini kuzatish.
Psixologik va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash	Diabet bilan yashayotgan bemorlarni psixologik yordam bilan ta'minlash, ular uchun maxsus maslahatlar va qo'llab-quvvatlash guruhlarini tashkil etish.
Sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish	Sog'lom ovqatlanish dasturlarini yaratish va bemorlarni muntazam jismoniy faollik bilan shug'ullanishga o'rgatish.

Amaliy Yondashuv	Kreativ Misol
Jismoniy faoliyatni nazorat qilish tizimlari	Diabetga chalingan bemorlarga sport bilan shug'ullanishni rag'batlantirish uchun maxsus sport dasturlari va ularning o'zgarishlarini kuzatish tizimi yaratish.
Innovatsion dori-darmonlar va dori shakllari	Yangi turdagi uzun ta'sirga ega bo'lgan insulin preparatlari ishlab chiqish, bu orqali bemorlarning insulinini tez-tez qabul qilish kerakligini kamaytirish.
Erta diagnostika va profilaktika texnologiyalari	Diabetni erta bosqichda aniqlash uchun yuqori aniqlikka ega bo'lgan laboratoriya uskunalari va diagnostika metodlarini qo'llash.

Ushbu misollar qandli diabetni davolashda amaliy va kreativ yondashuvlarning samaradorligini ko'rsatadi va tibbiyotda yangi texnologiyalarni qo'llashning ahamiyatini ta'kidlaydi.

XULOSA

Qandli diabetning davolash usullari va yondashuvlari so'nggi yillarda sezilarli darajada rivojlanib, yangi texnologiyalar va innovatsion metodlar yordamida kasallikni samarali boshqarish imkoniyatlari yaratildi. Endilikda, qandli diabetni davolash faqatgina an'anaviy dori-darmonlar bilan cheklanmaydi, balki genetik testlar, mobil ilovalar, aqlli qurilmalar va mikrosensory tizimlar yordamida individual va samarali yondashuvlar qo'llanmoqda. Shuningdek, psixologik va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash, sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish, jismoniy faoliyatni nazorat qilish tizimlari ham bemorlarning holatini yaxshilashda muhim rol o'ynaydi.

Zamonaviy texnologiyalar va biotexnologiyalarning qo'llanilishi, diabetni davolashning samaradorligini oshiradi va bemorlarning hayot sifatini yaxshilaydi.

Bu kasallikni boshqarishdagi integratsiyalashgan yondashuvlar, an'anaviy usullardan tashqari, bemorlarni eng yaxshi natijalarga erishishga undaydi.

Xulosa qilib aytganda, qandli diabetni davolashda multidisiplinar yondashuvlarni qo'llash, innovatsion usullarni integratsiya qilish va individual ehtiyojlarga asoslangan yondashuvlarni amalga oshirish muhim ahamiyatga ega. Shunday qilib, bu kasallikni boshqarishda zamonaviy texnologiyalar va tibbiy innovatsiyalarning roli tobora ortib bormoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Rasulov, R. (2015). Qandli diabet va uning davolash usullari. Toshkent: O'zbekiston tibbiyot nashriyoti.
2. Tursunov, A. (2017). Diabet va uning oldini olish. Samarqand: Samarqand tibbiyot instituti nashriyoti.
3. Abdurahmonov, M. (2019). Endokrin kasalliklar: tashxis va davolash usullari. Toshkent: Ma'rifat nashriyoti.
4. Sharipov, S. (2020). Qandli diabetni davolashda yangi yondashuvlar. Farg'ona: Farg'ona universiteti nashriyoti.